ГРОМАДСЬКІ РОБОТИ ЯК ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ: КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АНАЛІЗ

ШИДЕНКО Назар Станіславович - Київський міжнародний університет
shidenko2013@gmail.com
УДК 343.9
DOI: https://doi.org/10.71404/EP.2025.2.10

Досліджено громадські роботи як вид кримінальної репресії в системі покарань. Проаналізовано еволюцію законодавчого регулювання цього виду покарання в Україні, його правову природу та місце в системі кримінально-правових санкцій. Визначено основні переваги громадських робіт у порівнянні з іншими альтернативами позбавленню волі, зокрема їхній вплив на ресоціалізацію засуджених та запобігання рецидиву.

Розглянуто міжнародний досвід застосування громадських робіт у таких країнах, як Велика Британія, Франція, Іспанія, Швеція, США та інші. Виявлено ефективність цієї санкції у зниженні рівня повторних правопорушень. Проведено порівняльний аналіз нормативного закріплення громадських робіт у кримінальному праві різних країн, що дозволило окреслити можливості імплементації міжнародного досвіду в українське законодавство.

Особливу увагу приділено проблемам правозастосування громадських робіт в Україні, зокрема труднощам у виконанні цього покарання, контролю за його дотриманням та ухиленням засуджених від його виконання. Проаналізовано законодавчі обмеження щодо призначення громадських робіт та їх вплив на ефективність цього виду санкції.

Обґрунтовано необхідність удосконалення кримінального законодавства України шляхом розширення можливостей застосування громадських робіт та запровадження більш дієвих механізмів їх виконання. Запропоновано конкретні напрями вдосконалення, включаючи створення ефективної системи контролю за виконанням покарання, розширення переліку категорій осіб, до яких можуть застосовуватися громадські роботи, а також адаптацію позитивних міжнародних практик.

Ключові слова: громадські роботи, система покарань, альтернативні санкції, кримінальне право, ресоціалізація засуджених, міжнародний досвід.

Постановка проблеми

За час дії Кримінального кодексу України від 28 грудня 1960 року [10] неодноразово виникала необхідність удосконалення більшості його положень та формулювання принципово нових норм, які б відповідали реаліям сьогодення, сучасним досягненням кримінально-правової науки, тенденціям слідчої й судової практики, а також узгоджувалися з відповідними міжнародними нормами.

Такого поліпшення потребувала і система покарань, яка до прийняття нового Кримінального кодексу України включала в себе дев'ять загальних видів покарань. Деякі з них (наприклад, громадська догана) з часом вичерпали себе, а інші не давали змоги в повній мірі реалізувати принципи індивідуалізації, справедливості і гуманності покарання, а відтак, досягнути мети покарання. Остання ж, як відомо, полягає не лише в карі засудженого, а й у його виправленні, а також запобіганні вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так й іншими особами.

Беручи до уваги негативні наслідки ізоляції особи від суспільства у разі вчинення нею кримінального правопорушення, питання необхідності реформування системи покарань неодноразово порушувалося науковцями. Дослідженням громадських робіт як виду кримінального покарання займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як В.Г. Павленко, П. Лейленд, П.С. Матишевський, С.С. Яценко, М.О. Потебенько та В.Г. Гончаренко, а також зарубіжні дослідники: А. Хірші, Крістіан Перрон, Торстен Хаверкате та Джон Браітвейт.

Метою статті є комплексний аналіз громадських робіт як виду кримінальної репресії в системі покарань, їх правової природи, особливостей застосування та ефективності в процесі ресоціалізації засуджених. Дослідження спрямоване на виявлення переваг та недоліків громадських робіт у порівнянні з іншими альтернативними видами покарань, а також на оцінку їх ролі у запобіганні рецидиву.

Виклад основного матеріалу

У новому Кримінальному кодексі України, ухваленому Верховною Радою 5 квітня 2001 року, здійснено спробу систематизувати покарання. Усі їхні види тепер зведені в єдиний перелік, незалежно від того, є вони основними чи додатковими, і впорядковані за принципом посилення суворості (ст. 51 КК України).

Ця зміна, а також розширення системи покарань, надають суду ширші можливості для їхньої індивідуалізації та забезпечення справедливості відповідно до тяжкості кримінального правопорушення, особи винного та обставин, які можуть пом'якшувати чи обтяжувати відповідальність. Загальне збільшення варіантів покарань сприятиме підвищенню їхньої ефективності та дозволяє реалізовувати більш гнучку кримінально-правову політику.

Загалом передбачено чотирнадцять видів покарань. З переліку виключено такі заходи, як громадська догана та позбавлення батьківських прав. Водночас до кримінального законодавства запроваджено шість нових видів покарань, які раніше в Україні не застосовувалися: позбавлення державної нагороди України, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, пробаційний нагляд, обмеження волі та громадські роботи.

Введення останнього виду покарання повністю узгоджується з принципом, що був закладений в основу нового Кримінального кодексу України, – посилення відповідальності за вчинення тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень з наданням можливості застосовувати до осіб, що вчинили менш тяжкі злочини, покарань, не пов'язаних з позбавленням волі [3, с. 7].

Важливим аспектом розширення системи покарань є те, що воно відбулося переважно за рахунок альтернативних до позбавлення волі санкцій. Це зумовлено, передусім, негативними наслідками соціальної ізоляції засуджених. Потрапляючи до місць ув'язнення, людина втрачає зв'язок із суспільством, родиною та трудовим колективом. Окрім цього, особи, які вперше відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, ризикують зазнати негативного впливу криміногенного середовища.

На міжнародному рівні покарання, що не передбачають ізоляції від суспільства, активно застосовуються та демонструють високу ефективність, зокрема у зниженні рівня рецидиву.

Враховуючи ці фактори, законодавець України передбачив у новому Кримінальному кодексі низку санкцій, які є альтернативою позбавленню волі, серед яких особливе місце займають громадські роботи як форма кримінального покарання.

Між тим, у сучасному вигляді громадські роботи як санкція, альтернативна позбавленню волі, були введені в Англії та Уельсі в 1975 році. Їх метою визначалися запобігання кримінально протиправній діяльності й сприяння ресоціалізації правопорушника шляхом покарання (примусової безоплатної праці) та виконання різних видів суспільно корисної діяльності для неприбуткових організацій, асоціацій, церков тощо.

При цьому громадські роботи призначалися судом правопорушнику, який досяг шістнадцяти років, коли в якості міри покарання можна було застосовувати тюремне ув'язнення, за наявності згоди засудженого

на відбування цієї альтернативної санкції та його бажання виконати всі визначені вимоги. Суд також повинен був пересвідчитися, що особа винного відповідає цьому покаранню. Перед оголошенням постанови про виконання громадських робіт з'ясовувалися такі обставини: чи це одиничний випадок правопорушення; які особливості характеру та родинна ситуація обвинуваченого; де і як він працював; як реагував на пробацію (умовне засудження) тощо [1, с. 144; 13, с. 158].

Поступово громадські роботи поряд з іншими "нетюремними" санкціями знайшли широке розповсюдження в багатьох країнах. Сьогодні вони використовуються у Великій Британії, Данії, Швеції, Голландії, Португалії, Франції, Іспанії, США, Азербайджанській Республіці, Грузії та ін.

Досвід застосування громадських робіт у різних країнах підтвердив їхню високу ефективність у запобіганні повторним правопорушенням. Це найкраще ілюструють дані щодо рівня рецидиву серед осіб, яким було призначено громадські роботи, у порівнянні з тими, хто відбув покарання у вигляді позбавлення волі.

Аналіз рівня повторної злочинної діяльності через два роки після завершення відбування громадських робіт засвідчив, що ця санкція не сприяє зростанню рецидиву, а навпаки, значно знижує його в порівнянні з тюремним ув'язненням. Так, дослідження, проведене в Данії на початку 1990-х років, показало, що повторні правопорушення вчинили 42 % осіб, які відбули громадські роботи, тоді як серед тих, хто перебував у місцях позбавлення волі, цей показник становив 54 %.

Аналогічне дослідження в Норвегії виявило, що 25 % осіб, які відбули громадські роботи, 35 % осіб, що мали відстрочку виконання вироку, і 50-60 % осіб, які відбули тюремне ув'язнення, вчинили протягом двох років повторні злочини [1, с. 130, 146].

Таким чином, висока ефективність громадських робіт як альтернативного покарання є беззаперечною. Введення до нового Кримінального кодексу України норм, що регулюють їх застосування, можна оцінити як позитивний крок у розвитку системи кримінальних покарань.

Звернемося тепер до детальної характеристики громадських робіт як виду кримінальної репресії в системі покарань.

Громадські роботи – один із видів покарання, при виконанні якого особа примусово залучається до праці. Відтак, їх змістом є покладення на засудженого трудового зобов'язання, від кількості, характеру і умов якого він ухилитися не може. Відбуваються громадські роботи за місцем проживання засудженого.

Специфічною метою цього виду покарання є використання безоплатної праці на суспільно корисних роботах за рахунок позбавлення засудженого частини свого особистого вільного часу. Звідси каральний характер громадських робіт виявляється не лише в їх обов'язковості, а також і в тому, що засуджений повинен поступитися своїм особистим часом для відбування цього покарання [1, с. 46].

Кримінальний кодекс України відносить громадські роботи до основних покарань, тобто таких, що застосовуються самостійно і не можуть призначатися на додаток до іншого покарання (ч. 1 ст. 52). При цьому громадські роботи серед основних покарань визнаються більш м'якими, ніж виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, пробаційний нагляд, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі. У свою чергу, вони є більш суворим видом покарання, ніж штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (останні два види покарань можуть застосовуватися як основні, так і додаткові покарання).

Під час конструювання правових норм, пов'язаних з громадськими роботами, законодавець України виходив, у першу чергу, з положень Конституції України, у якій поряд із забороною використання примусової праці зазначається: "Не вважається примусовою працею… робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду" (ч. 3 ст. 43)[2].

Зрештою, законодавство більшості країн світу, де зустрічається подібний вид покарання, оперує або поняттям "громадські

роботи" (наприклад, Кримінальні кодекси Азербайджанської Республіки [5], Данії [7], Швеції [12]), або тотожними термінами, наприклад, "суспільно корисна праця", "роботи в громадських інтересах", "роботи на користь суспільства" (Кримінальні кодекси відповідно Грузії [6], Франції [11] та Іспанії [8]).

Застосування досліджуваного виду кримінального покарання в різних країнах має свої особливості. Наприклад, у Франції роботи в громадських інтересах здійснюються на користь державної юридичної особи і лише у тому випадку, коли на це є згода засудженого. За відмови винної у вчиненні кримінального правопорушення особи відбувати роботи в громадських інтересах їй призначається інше покарання (як правило, у вигляді тюремного ув'язнення).

Згідно зі ст. 131-23 КК Франції, робота в громадських інтересах може поєднуватися зі здійсненням професійної діяльності. Умови роботи повинні відповідати трудовому законодавству. Крім того, відбування цього виду покарання може бути призупинене за наявності серйозних підстав медичного, сімейного, професійного або соціального характеру.

У кримінальному праві Іспанії роботи на користь суспільства є безоплатною суспільно корисною діяльністю. Це покарання призначається судом, як і у Франції, лише за згодою засудженого. Тривалість робіт не може перевищувати восьми годин на день. Кількість днів, протягом яких засуджений зобов'язаний працювати на користь суспільства, встановлюється судом.

Цікаво, що КК Іспанії (ст. 49) надає перелік вимог, яким мають відповідати умови роботи:

1) робота не повинна принижувати гідність засудженого;

2) засуджений користується передбаченим законодавством захистом у галузі соціальних гарантій;

3) засуджений не може використовуватися для досягнення певних економічних цілей [8].

У Швеції така альтернативна форма покарання, як притягнення злочинця до громадських робіт, є спеціальною формою пробації. Цікаво, що ця санкція застосовується переважно до молодих засуджених у віці 18-24 років.

У Португалії громадські роботи як покарання, альтернативне позбавленню волі, призначається судом за ненавмисні та нетяжкі злочини. Кількість годин примусових робіт може досягати 180 годин. Якщо в засудженого є постійне місце роботи, він на додаток до 8-годинного робочого дня відпрацьовує ще дві години в день примусово й безоплатно.

У Голландії суддя при постановленні вироку повинен в обов'язковому порядку вказати й можливу міру громадських робіт замість ув'язнення. Громадські роботи можуть бути призупинені, якщо засуджений під час їх виконання вчинив інший злочин, не виконує покладені на нього обов'язки, вживає спиртне або наркотики, ігнорує вимоги офіцерів пробації. У таких випадках суд може замінити громадські роботи тюремним ув'язненням [1, с. 145-146].

У США покарання у виді обов'язкової суспільно корисної роботи призначається, як правило, особам, що вперше вчинили малозначні злочинні діяння, а також дорожні проступки. Характер робіт та її тривалість встановлюються вироком суду. Сама робота може бути призначена як з урахуванням професії засудженого, так і без нього.

Згідно з КК України, громадські роботи полягають у виконанні засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування [9]. Це можуть бути роботи, пов'язані з прибиранням та озелененням вулиць, парків, скверів, інших територій, ремонтом будівель, доглядом за хворими, сільськогосподарські, вантажно-розвантажувальні та інші роботи, що не потребують спеціальної підготовки чи певної кваліфікації. В Англії, наприклад, засуджені виконують, крім того, роботи з оформлення сільських громадських будівель, виробництва в майстернях служби пробації товарів широкого вжитку на продаж, вирощування дешевих овочів для літніх людей та їх консервування, а також беруть участь у реалізації соціальних програм місцевих общин [1, с. 145].

Такі роботи можуть бути трудомісткими і не престижними, але ні в якому разі вони не мають принижувати честі та гідності особи, винної у вчиненні кримінального правопорушення (ч. 2 ст. 50 КК України).

Кримінальне покарання у виді громадських робіт, як і будь-яке інше, застосовується лише за вироком суду, а отже, не може вважатися примусовою працею, використання якої, як ми вже зазначали, в Україні забороняється.

Громадські роботи встановлюються на певний строк – від шістдесяти до двохсот сорока годин. (Це становить 7,5-30 повноцінних восьмигодинних робочих дні). Відбуваються вони не більш як чотири години на день (від 15-ти до 64-годинних робочих дні) [15, с. 272].

У зарубіжних країнах термін призначення громадських робіт коливається від сорока до двохсот сорока годин у Швеції, Данії та Франції (ст. 2а гл. 27 і ст.2а гл. 28 КК Швеції; § 63 КК Данії; ст. ст. 131-8, 131-22, 132-54 КК Франції), від двадцяти до чотирьохсот годин у Грузії (ст. 44 КК Грузії), а також від шістдесяти до двохсот сорока годин в Азербайджані (ст. 47 КК Азербайджанської Республіки).

Таким чином, строк щодо застосування громадських робіт, визначений у кримінальному законодавстві України, можна вважати оптимальним.

Громадські роботи є спеціальним покаранням, тобто таким, що може бути призначене лише певному колу засуджених, на відміну від загальних, які застосовуються до будь-якої особи, що вчинила злочин [10; 4, с.312; 14, с. 240].

Обмеження стосовно кола осіб, яким може бути встановлений цей вид покарання, стосується осіб, визнаних особами з інвалідністю першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби (ч. 3 ст. 56 КК України). На наш погляд, необхідне поширювальне тлумачення цієї норми, оскільки практично неможливо застосувати громадські роботи до працівників правоохоронних органів з огляду на їх постійне перебування при виконанні своїх службових обов'язків.

Загалом особи, які ухиляються від відбування покарання у виді громадських робіт, підлягають кримінальній відповідальності за кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 389 КК України.

Зазначимо, що чинний КК України не передбачає можливості звільнення осіб, засуджених до громадських робіт, від відбування покарання з випробуванням (ст. 75), умовно-дострокового їх звільнення від покарання (ст. 81), а також заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням (ст. 82 КК України). Це визначається, насамперед, тим, що покарання у виді громадських робіт, на думку законодавця, уже є достатньо м'яким, оскільки не пов'язане з позбавленням волі. Отже, надалі пом'якшувати це покарання чи звільняти від його відбування недоцільно [17, с.24].

З іншого боку, не виключається призначення громадських робіт у порядку реалізації положень ст. 69 КК України, тобто призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Громадські роботи можуть бути застосовані й при заміні невідбутої частини покарання більш м'яким (ст. 82 КК України). У цьому випадку суд виходить з того, що громадські роботи виконуються не на користь потерпілого від злочину, а на користь суспільства, громади і спрямовані на формування в засудженого поваги до суспільства, громадських інтересів [16, с. 112].

Як бачимо, властивості громадських робіт як виду кримінальної репресії використані у чинному Кримінальному кодексі України досить повно. Втім, з огляду на велике профілактичне значення цієї міри покарання, потрібно й надалі розвивати та вдосконалювати інститут громадських робіт у напрямі більш широкого його застосування. І законодавчий досвід інших країн дає можливості для цього.

Висновки

Дослідження громадських робіт як виду кримінальної репресії в системі покарань дозволило встановити їхню правову природу, переваги та проблеми застосування. Громадські роботи є важливим альтернативним видом покарання, що сприяє ресоціалізації правопорушників, зменшенню рівня рецидивної злочинності та розвантаженню пенітенціарної системи.

Визначено, що законодавче регулювання громадських робіт в Україні потребує вдосконалення. Однією з основних проблем є недостатня ефективність механізму виконання цього покарання, зокрема відсутність належного контролю за виконанням громадських робіт та проблеми ухилення засуджених від відбування покарання. Також спостерігаються труднощі з організацією таких робіт через недостатню взаємодію між органами місцевого самоврядування та правоохоронними органами.

Проаналізовано міжнародний досвід застосування громадських робіт, що дозволяє зробити висновок про їхню ефективність у запобіганні повторним правопорушенням. У низці європейських країн громадські роботи є однією з основних альтернатив позбавленню волі, що позитивно впливає на кримінальну політику та сприяє соціальній адаптації правопорушників. Впровадження успішних міжнародних практик може сприяти вдосконаленню механізму реалізації громадських робіт в Україні.

Зроблено висновок про необхідність реформування системи громадських робіт шляхом розширення їхнього застосування, удосконалення механізмів контролю та посилення відповідальності за ухилення від їх виконання. Запропоновано переглянути перелік категорій осіб, до яких можуть застосовуватися громадські роботи, та адаптувати їх до сучасних суспільних потреб.

Таким чином, громадські роботи можуть стати ефективним інструментом кримінальної політики, що забезпечує баланс між репресивним впливом покарання та його виховною функцією. Для підвищення їхньої ефективності необхідно запровадити системний підхід до їх застосування та вдосконалити законодавче регулювання з урахуванням міжнародного досвіду.

Література

1. Беца О. Нетюремные санкции и их применение в зарубежных уголовно-правовых системах. *В поисках альтернатив тюремному наказанию: Материалы международного симпозиума* 15-16 января 1997г. Киев: Freedom House и др. 1997. С. 125-152

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 11.03.2025).

3. Бажанова М.І., Сташиса В.В., Тація В.Я. Кримінальне право України. *Загальна частина: Підручник*. Харків: Юрінком Інтер-Право, 2002. 416 с.

4. Матишевський П.С., Андрушко П.П., Шапченко С.Д. Кримінальне право України. *Загальна частина: Підручник*. Київ: Юрінком Інтер, 1997. 512 с.

5. Кримінальний кодекс Азербайджанської Республіки URL: https://web.archive.org/web/20150823233345/http://www.taxes.gov.az/uploads/qanun/2011/mecelleler/cinayet_mecellesi_rus.pdf (дата звернення: 11.03.2025).

6. Кримінальний кодекс Грузії. URL: https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf (дата звернення: 11.03.2025).

7. Кримінальний кодекс Данії. URL: https://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524&subID=100096345,100096366,100096645,100096664#text (дата звернення: 11.03.2025).

8. Кримінальний Кодекс Іспанії. URL: https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/1324 (дата звернення: 12.03.2024).

9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 12.03.2024).

10. Кримінальний кодекс України: Закон України від від 28.12.1960р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text (дата звернення: 11.03.2025).

11. Кримінальний Кодекс Франції. URL: https://yurist-online.org/publ/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_zarubizhne_zakonodavstvo/kriminalnij_kodeks_franciji_ugolovnyj_kodeks_francii/12-1-0-82 (дата звернення: 11.03.2025).

12. Кримінальний Кодекс Швеції. URL: https://www.sweden4rus.nu/rus/info/juridisk/ugolovnyj_kodeks_shvecii (дата звернення: 11.03.2025).

13. Лейленд П. Кримінальне право: Злочин, покарання, судочинство: *Підручник*. Київ: Основи, 1996. 207 с.

14. Матишевський П.С. Кримінальне право України. *Загальна частина: Підручник.* Київ: А.С.К., 2001. 352 с.

15. Потебенько М.О., Гончаренко В.Г. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. *Загальна частина.* Київ: "Форум", 2001. 395 с.

16. Яценко С.С. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001р. Київ: А.С.К., 2002. 936 с.

17. Павленко В. Г. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика громадських робіт як виду покарання: *дис... канд. юрид. наук.* Київ, 2007. 199 с.

Reference

1. Betsa O. (1997). *Netiuremnye sanktsii i ikh primenenie v zarubezhnykh ugolovno-pravovykh sistemakh [Non-prison sanctions and their application in foreign criminal law systems. In search of alternatives to imprisonment]*. V poiskakh alternativ tiuremnomu nakazaniiu: Materialy mezhdunarodnogo simpoziuma 15–16 ianvaria 1997 h. Kyiv: Freedom House i dr., S. 125–152.

2. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (data zvernennia 11.03.2025).

3. Bazhanova M.I., Stashys V.V., Tatsiia V.Ia. (2002). *Kryminalne pravo Ukrainy [Criminal Law of Ukraine]*. Zahalna chastyna: Pidruchnyk. Kharkiv: Yurinkom Inter-Pravo, 416 s.

4. Matyshevskyi P.S., Andrushko P.P., Shapchenko S.D. (1997). *Kryminalne pravo Ukrainy [Criminal Law of Ukraine]*. Zahalna chastyna: Pidruchnyk. Kyiv: Yurinkom Inter, 512 s.

5. Kryminalnyi kodeks Azerbaidzhanskoi Respubliky. URL: https://web.archive.org/web/20150823233345/http://www.taxes.gov.az/uploads/qanun/2011/mecelleler/cinayet_mecellesi_rus.pdf (data zvernennia: 11.03.2025).

6. Kryminalnyi kodeks Hruzii. URL: https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/212/ru/pdf (data zvernennia: 11.03.2025).

7. Kryminalnyi kodeks Danii. URL: https://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524&subID=100096345,100096366,100096645,100096664#text (data zvernennia: 11.03.2025).

8. Kryminalnyi kodeks Ispanii. URL: https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/1324 (data zvernennia: 12.03.2024).

9. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (data zvernennia: 12.03.2024).

10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.12.1960 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text (data zvernennia: 11.03.2025).

11. Kryminalnyi kodeks Frantsii. URL: https://yurist-online.org/publ/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_zarubizhne_zakonodavstvo/kriminalnij_kodeks_franciji_ugolovnyj_kodeks_francii/12-1-0-82 (data zvernennia: 11.03.2025).

12. Kryminalnyi kodeks Shvetsii. URL: https://www.sweden4rus.nu/rus/info/juridisk/ugolovnyj_kodeks_shvecii (data zvernennia: 11.03.2025).

13. Leiland P. (1996). *Kryminalne pravo: Zlochyn, pokarannia, sudochynstvo [Criminal Law: Crime, Punishment, and Justice]*. Pidruchnyk. Kyiv: Osnovy, 207 s.

14. Matyshevskyi P.S. (2001). *Kryminalne pravo Ukrainy [Criminal Law of Ukraine]*. Zahalna chastyna: Pidruchnyk. Kyiv: A.S.K. 352 s.

15. Potebenko M.O., Honcharenko V.H. (2001). *Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary on the Criminal Code of Ukraine]*. Zahalna chastyna. Kyiv: «Forum». 95 s.

16. Yatsenko S.S. (2002). *Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary on the Criminal Code of Ukraine]*. Za stanom zakonodavstva i postanov Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy na 1 hrudnia 2001 r. Kyiv: A.S.K. 936 s.

17. Pavlenko V.H. (2007). *Kryminalno-pravova ta kryminolohichna kharakterystyka hromadskykh robit yak vydu pokarannia [Criminal-legal and criminological characteristics of community service as a type of punishment]:* dys... kand. yuryd. nauk. Kyiv. 199 s.

SUMMARY

The study examines community service as a form of criminal repression within the penal system. The evolution of legislative regulation of this type of punishment in Ukraine, its legal nature, and its place within the system of criminal sanctions are analyzed. The key advantages of community service compared to other alternatives to imprisonment are identified, particularly its impact on the resocialization of offenders and crime prevention.

The international experience of community service implementation in countries such as the United Kingdom, France, Spain, Sweden, the United States, and others is examined. The effectiveness of this sanction in reducing recidivism rates is highlighted. A comparative analysis of the legal framework for community service in different jurisdictions is conducted, outlining possibilities for implementing international practices into Ukrainian legislation.

Special attention is given to the challenges of enforcing community service sentences in Ukraine, including difficulties in execution, monitoring compliance, and addressing offenders' evasion. Legislative restrictions on the imposition of community service and their impact on its effectiveness are analyzed.

The necessity of improving Ukraine's criminal legislation by expanding the scope of community service and introducing more effective enforcement mechanisms is substantiated. Specific recommendations are proposed, including the creation of a robust monitoring system, broadening the categories of individuals eligible for community service, and adapting successful international practices.

Keywords: community service, penal system, alternative sanctions, criminal law, offender resocialization, international experience.